

ÇOCUKLAR İÇİN SINIF İÇİ ETKİNLİK ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ, GÜVENİRLİĞİ ve GEÇERLİĞİ

*Handan Asude BAŞAL**

1. GİRİŞ

Bir ilköğretim okulunun öğretmenler odasında sınıf öğretmenlerinin zaman zaman kendi aralarında aşağıdakine benzer konuşmalar yaptıklarına tanık olabiliriz:

- Benim sınıftaki Ayşe çok faal bir çocuk,
- 5-A sınıftaki Ahmet kadar olamaz sanıyorum. Çünkü, Ahmet çok aktif, çok etkin bir öğrenci.

Gerçekte, ilköğretim okullarındaki sınıf öğretmenleri, sınıflarındaki çocukların ne kadar aktif ya da etkin olduklarını değerlendirirken neye göre hareket etmektedirler? Çocukların sınıf içinde göstermiş oldukları hangi özelliklere ya da davranışlara göre; onların etkin ya da etkin olmadıkları hakkında karar vermektedirler?

Etkinlik (activity) sözcüğü, Ruhbilim Terimleri Sözlüğünde; “Bir canlının iç ya da dış uyaranlar etkisiyle girdiği çalışma durumu” olarak tanımlanmıştır (1979). Bir okulda sınıf, öğrencilerle yüzyüze olunan bir yerdir. Eğitimin amacı olan öğrenci davranışının oluşması sınıfta başlamaktadır. Başar’ın (1998) aktardığına göre, genellikle bir eğitimin değişkenleri; sınıf iklimi, etkileşim düzeni, iyi ilişkiler, öğrenci katılımı, davranış düzeni ve örgütlenme olarak belirtilmektedir (Brophy, 1988; Harris, 1991; Chiang, 1991). Ayrıca, sınıfta öğrenmenin gerçekleştiği bir çevrenin oluşturulabilmesi için gerekli olan süreçlerden biri de yapılan etkinliklere

* Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

öğrencilerin etkin bir şekilde katılımının sağlanmasıdır (Kearney ve Diğerleri, 1985: Akt. Başar, 1998).

Türkiye’de şimdiye kadar ilköğretim okullarına devam eden etkin ya da aktif çocukların özelliklerini belirlemeye ve öğrencilerin sınıf içi etkinlik düzeylerini değerlendirmeye yönelik bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Ancak, ülkemizde sınıf ortamı, sınıf yönetimi ve öğrencilerin okulla ilgili tutumlarına yönelik araştırmalar yapılmıştır (Berberoğlu ve Balcı, 1994; Tüter, 1989: Akt. Öner, 1994; Başar, 1998).

Vorst (1989) tarafından geliştirilen ve Berberoğlu ve Balcı (1994) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Okul Anketi 9-16 yaşlar arası öğrencilerin, farklı kültürel ortamlarda eğitim ve öğretim sürecine yönelik görüş ve tutumlarını araştırmayı amaçlamaktadır. Anket, eğitim-öğretim sürecinin nitelendirilmesi amacıyla kullanılabilir gibi, olumsuz tutumlu öğrencileri belirlemede bir tarama aracı olarak da kullanılabilir. Dolayısıyla, Okul Anketi, hem program geliştirme ve değerlendirme sürecinde, hem de psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarında kullanılabilir niteliktedir.

Başar’a (1998) göre, sınıfta etkili bir öğretim için sınıf ortamı, zaman araç-gereç, öğrenci, öğretmen ve eğitim programının kullanılması gerekmektedir. O’na göre, sınıf iyi yönetilmezse; uysal bir öğrenci yaramaz, çalışıp başarabilecek bir öğrenci tembel, ilgisiz ve başarısız olabilir. Sınıfta etkili bir öğretim için gerekli olan bütün öğelerin önemini gösterebilmek için konusu sınıf yönetimi olan bir çalışma da Başar (1998) tarafından yapılmıştır.

Küçükahmet’in (1997) aktardığına göre; Della Piana ve Gage “sınıftaki davranışların hem öğretmenin nitelikleri, hem de öğrenci değerleri ve ihtiyaçları ile ilgili olduğunu, bu nedenle öğretimde öğrenci değerlerinin önem taşıdığını”(ss. 193) öne sürmüşlerdir.

Moos ve Trickett (1987) tarafından geliştirilen ve Tüter ve Erkman (1989) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Sınıf Ortamı Ölçeği ise öğretmen ve öğrencilerin sınıf ortamını nasıl algıladıklarını belirlemeyi amaçlayan bir ölçektir (Öner, 1994).

Comish ve arkadaşları (1996) tarafından sınıf öğretmeninin, sınıf ortamının niteliğini belirlemesini sağlayan bir Sınıf Güven Envanteri geliştirilmiştir. Sınıf Güven Envanteri sınıftaki güven ortamının ne olduğunu gösterdiği gibi, sınıf ortamının güçlü yönleri ve geliştirilmesi gereken yönlerinin neler olduğunu göstermektedir.

Vandegrift ve arkadaşları (1997) tarafından Hollanda’da ortaöğretim okullarındaki öğretici ortamı ölçmek için bir ölçek geliştirme çalışması yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, öğrencilerin matematik dersindeki başarıları ile yüksek nota karşı tutumları, öğrenmeden aldıkları zevk, öğret-

menin kabulü, öğrenci başarılarının öğretmen tarafından izlenmesi, empatik bir müdürün varlığı ve sınıftaki öğretici ortam arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir.

Jones ve Gerig (1994) tarafından öğretmen-öğrenci etkileşimine yönelik yapılan bir çalışma ile sınıftaki sessiz öğrencilerin, sınıf içi etkileşimden mümkün olduğunca kaçındıkları ve bu öğrencilerin sessizliklerini sınıf ortamını kontrol etmek ve risklerden kaçınmak için kullandıkları belirlenmiştir. Ancak, cinsiyet, ırk ve sınıf başarısı bakımından sessiz öğrencilerle sessiz olmayan öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Yine, Waxman ve Huang (1997) tarafından yapılan bir araştırma ile öğrencilerin sınıf içi davranışları, motivasyonları ve öğrenme ortamını algılamaları temel alınarak etkin olan ve etkin olmayan ilkokullar arasında bir farklılığın olup olmadığı araştırılmaya çalışılmıştır. Etkin olarak nitelendirilen ilkokullardaki çocuklar ile etkin olarak nitelendirilmeyen ilkokullardaki çocukların bireysel çalışmaları, öğretmenleriyle etkileşimleri ve ödevleri hazırlarken göstermiş oldukları davranışları gözlenmiştir. Etkin ve etkin olmayan ilkokulların öğrencileri arasında başarı güdüsü ve iyi not alma isteği, akademik bakımdan kendine güven, kurallara uyma ve görev sorumluluğu bakımından anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Cheng (1994) tarafından, Hong Kong ilkokullarında yapılan bir araştırmada; öğrencilerin duygusal performansları ile sınıfın fiziki ve psikolojik çevresi ve sınıf başkanlarının sınıf yönetim stili arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Gerek sınıfın fiziki özellikleri gerekse sınıfın psikolojik havası iyi bir sınıf çevresinin oluşmasında etkili olduğu ve öğrencilerin duygusal performanslarıyla sınıf çevresi (fiziki ve psikolojik çevre) arasında yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, sınıf başkanının yönetim ve kişisel gücü, sınıftaki duygusal performansın en güçlü belirleyicilerinden olduğu, özellikle etkili sınıflarda; sınıf başkanının, sınıfındaki öğrencilere özen gösterdiği, öğretime dikkat ettiği, güç ve ceza kullanmadığı, bilgilerini ve kişiliğini kullanarak iyi bir sınıf ortamı oluşturduğu saptanmıştır.

Görüldüğü gibi, gerek Türkiye’de gerekse yurt dışında yapılan bu çalışmalar genellikle sınıf iklimi, sınıf ortamı, sınıftaki öğretmen-öğrenci etkileşimi, sınıf yönetimi ve etkin olan ve etkin olmayan okulların öğrencileri arasındaki farklılıklarla ilgili çalışmalardır. Ancak, sınıftaki etkin öğrenci özelliklerini ya da davranışlarını belirlemeye ve öğrencilerin sınıf içi etkinlik düzeylerini saptamaya yönelik çalışmalara rastlanmamaktadır.

Oysa, sınıfın ve dolayısıyla, okulun başarısını ya da niteliğini arttırmak için, alanda çalışan kişilerin, yani sınıf öğretmeni, rehber öğretmen ve yöneticilerin sınıflardaki öğrencileri daha iyi tanımalarını, etkinlik düzeyi yüksek ve düşük olan öğrencileri belirlemelerini, ayrıca, alanda çalışan araştırmacıların çocukların etkinlik düzeyleriyle diğer değişkenler arasındaki

ilişkilerini araştırmak için “Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği”nin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Sonuç olarak, 39 maddeden oluşan likert tipi dörtlü dereceleme ölçeği olan “Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği” iki yıl süren bir çaba sonucu geliştirilmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Denekler

Birinci Aşama: “Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği”nin ilk formunu geliştirme alışmaları, Bursa İli’nin farklı semtlerinde bulunan 11 ilköğretim okulundan 39’u erkek, 61’i bayan olmak üzere toplam 100 sınıf ğretmeni üzerinde yapılmıştır.

İkinci Aşama: Ölçeğin ikinci formunu oluşturma alışmaları, Bursa İli’nin birinci aşamasında söz edilen ilköğretim okullarından farklı 10 ilköğretim okulundan 41’i erkek, 59’u bayan olmak üzere toplam 100 sınıf ğretmeni ve 2’si profesör, 8’i doçent doktor, 8’i yardımcı doçent doktor olmak üzere 18 ğretim üyesinden oluşan uzman grubu üzerinde yapılmıştır.

nc Aşama: “Çocuklar İçin Sınıf Etkinlik Ölçeği”nin elde edilen son formu üzerindeki güvenirlik ve geçerlik alışmaları Bursa İli’nde bulunan 3 ilköğretim okulunun dört ve beşinci sınıf öğrencileri arasında seçkisiz olarak seçilen 62’si erkek, 67’si kız olmak üzere toplam 129 ğrenci üzerinde yapılmıştır.

2.2. Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği

Ülkemiz koşullarında geliştirilmiş olan “Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği” ilköğretim okullarının dört ve beşinci sınıflarına devam eden çocukların sınıf içi etkinlik düzeylerini belirlemek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu amaçla, 1997–1998 ğretim Yılı’nın başından itibaren geliştirilmeye başlanan “Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği”nde, istatistiksel yollarla sınanmış, her biri ayrı bir özelliği ölçen 39 madde bulunmaktadır. Ölçek likert tipi dörtlü dereceleme ölçeği olup, ölçek uyguladığımız ocuk, her bir maddenin ifade ettiği özelliği kendisinin gösterme derecesine göre, “Hiçbir zaman=1”, “Bazen=2”, “oğu zaman=3”, “Her zaman=4” seçeneklerinden birini seçmektedir. Böylece, elde edilen puanların toplanmasıyla çocuğun sınıf içi etkinlik düzeyine ilişkin bir tek puan elde edilmektedir. Dolayısıyla, bir çocuğun ölçekten alabileceği puanlar 39 ile 156 arasında değişmektedir.

2.2.1. Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği'nin Geliştirilmesi

Ölçeğin maddelerinin oluşturulması için birinci aşamada, Bursa İli'nin farklı semtlerinde bulunan 11 ilköğretim okulundan 39'u erkek 61'i bayan olmak üzere toplam 100 sınıf öğretmenine "Sizin verdiğiniz bilgilerden yararlanılarak bir ölçek geliştirme çalışması yapılacaktır. Size göre, sınıf içi etkinliklerde aktif, faal olan öğrenci genellikle hangi özellikleriyle, davranışlarıyla kendini gösterir. Maddeler halinde belirtiniz." yönergesinin yer aldığı bir form verilmiştir. Bu formda 1'den 25'e kadar madde numaraları yer almış ve öğretmenlerin istenen özellikleri yazmaları için her madde numarasının karşısında boşluklar bırakılmıştır. Ancak formları dolduran öğretmenler, genellikle, 25 madde belirtmemişlerdir. Çalışma kapsamına giren öğretmenlerin seçiminde, öğretmenlik mesleki yaşam sürelerinin en az 5 yıl olması ve çalışmaya yardımcı olmada gönüllülük göstermesine dikkat edilmiştir. Birinci aşamada çalışma kapsamına alınan erkek öğretmenlerin mesleki yaşam süreleri ortalama 18 yıl, bayan öğretmenlerin ise 19 yıl olduğu görülmüştür.

Öğretmenler, kendilerine yöneltilmiş açık uçlu sorunun yer aldığı formlar üzerine, genellikle aktif, etkin olarak gördükleri öğrenci özelliklerini maddeler halinde yazmışlardır. Yazılan bu maddeler sıralanmış ve 436 farklı madde elde edilmiştir. Daha sonra, bu maddeler içinde anlam bakımından birbirine yakın maddeler tek bir maddede ifade edilmeye çalışılmıştır. Sonuçta, öğretmenlerin en az % 10'u tarafından belirtilen özellikler tespit edilerek 56 madde elde edilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesinin birinci aşamasında, çalışma kapsamına giren öğretmenlerin 56 maddeyi yazma yüzdeleri % 10 ile % 67 arasında değişmektedir.

Ölçek maddelerini oluşturmak için ikinci aşamada, 56 maddelik ikinci form, Bursa İli'nin farklı semtlerinde bulunan, birinci aşamada uygulama yapılan ilköğretim okullarının dışında farklı 10 ilköğretim okulunda 41'i erkek, 59'u bayan olmak üzere toplam 100 sınıf öğretmenine araştırmanın amacı ve birinci aşamasından söz ederek "Size göre, sınıf içinde aktif, etkin ve faal olan öğrenci hangi tür davranışlarıyla kendini gösterir? Aşağıda aktif, faal olan öğrencilerin sınıf içinde gösterebilecekleri davranışları belirten maddelerden, size göre en uygun olan maddeleri işaretleyiniz." yönergesinin yer aldığı ikinci formlar verilmiştir. Yine, öğretmenlerin seçiminde, meslek yaşamı en az 5 yıl olan öğretmenlerden bu çalışmaya katılmada istekli olanların seçimine dikkat edilmiştir. İkinci aşamada çalışma kapsamına giren erkek öğretmenlerin mesleki yaşam süreleri ortalama 18 yıl, bayan öğretmenlerin ise 20 yıl olduğu görülmüştür.

Ayrıca, birinci aşamanın sonucunda hazırlanan 56 maddelik bu form, ilköğretim okullarındaki sınıf öğretmenlerine uygulamanın yanı sıra, Gazi ve Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri ve İlköğretim Bölümü öğretim üyelerinden 2'si profesör, 8'i doçent doktor ve 8'i yardımcı

doçent doktor toplam 18 öğretim üyesinden oluşan uzman gruba “Size göre, sınıf içinde aktif, faal olan öğrenciler hangi tür davranışlarıyla kendilerini gösterirler? Aşağıda aktif, etkin öğrencilerin sınıf içinde gösterebilecekleri davranışları belirten maddelerden size göre uygun olanları işaretleyiniz.” açıklaması verilerek uygun maddelerin seçilmesi istenmiştir. Öğretim üyelerinden gelen öneri ve eleştiriler doğrultusunda, maddelerin ifadelerinde gerekli düzeltmeler yapılmış ve öğretim üyelerinin en az % 35’i ve öğretmenlerin en az % 50’si tarafından seçilen maddeler belirlenerek toplam 40 madde elde edilmiştir .

İkinci aşamanın sonucunda oluşturulan dördümlük likert tipi 40 maddelik ölçek, Bursa İli’nin 3 ayrı ilköğretim okulunun dördüncü ve beşinci sınıflarında okuyan 62’si erkek, 67’si kız toplam 129 öğrenciye uygulanmış ve sonuçlar üzerinde madde analizi yapılmıştır.

2.2.2. Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği’ne İlişkin Madde Analizi

Oluşturulan dört dereceli likert tipi 40 maddelik “Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği”nde bir bütünlük olup olmadığı, her bir maddenin ayrı bir özelliği ölçüp ölçmediği ve ölçekleme tipinin uygun olup olmadığını belirlemek için 62’si erkek, 67’si kız toplam 129 deneye uygulanan ölçekten elde edilen veriler çözümlendikten ve değerlendirildikten sonra, sadece, üçüncü maddenin ayırıcı olmadığı belirlenmiştir. Bu madde ölçekten çıkartılarak ölçekteki madde sayısı 39’a indirilmiştir.

“Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği”nin son formu üzerinde, 129 ilköğretim okulu dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinden elde edilen puanlar kullanılarak yapılan madde analizi sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği’ne İlişkin Yapılan Madde Analizi Sonuçları

Madde No	N	\bar{X}	ss	Madde-Toplam Puan Korelasyonu	Madde Çıkarıldığında Alpha Güvenirlik Katsayısı
01	129	3.33	.76	.42	.90
02	129	3.57	.77	.23	.91
03	129	2.62	.89	.30	.91
04	129	3.18	.80	.49	.90
05	129	3.60	.59	.37	.91
06	129	3.54	.66	.51	.90
07	129	3.71	.52	.23	.91
08	129	3.40	.71	.33	.91

Madde No	N	X	ss	Madde-Toplam Puan Korelasyonu	Madde Çıkarıldığında Alpha Güvenirlik Katsayısı
09	129	3.06	.81	.64	.90
10	129	3.05	.98	.46	.90
11	129	3.76	.61	.21	.91
12	129	2.95	.77	.57	.90
13	129	3.12	.86	.52	.90
14	129	3.11	.82	.41	.91
15	129	3.15	.89	.28	.91
16	129	3.07	.78	.58	.90
17	129	3.66	.64	.42	.91
18	129	3.56	.74	.52	.90
19	129	3.31	.77	.63	.90
20	129	2.87	.77	.36	.91
21	129	3.62	.65	.57	.90
22	129	3.03	.87	.43	.90
23	129	3.33	.77	.44	.90
24	129	2.88	.90	.47	.90
25	129	3.07	.74	.56	.90
26	129	3.66	.63	.26	.91
27	129	3.64	.60	.46	.90
28	129	3.71	.59	.44	.90
29	129	3.42	.69	.63	.90
30	129	3.67	.60	.33	.91
31	129	3.06	.83	.59	.90
32	129	3.13	.87	.17	.91
33	129	3.42	.80	.40	.91
34	129	3.37	.85	.45	.90
35	129	3.46	.67	.46	.90
36	129	3.66	.63	.38	.91
37	129	3.04	.82	.46	.90
38	129	3.73	.57	.35	.91
39	129	3.29	.87	.37	.91

Tablo 1’de görüldüğü gibi, Madde-Toplam Puan Korelasyon Katsayılarının .17 ile .63 arasında değiştiği, İç Tutarlılık Katsayısının ise .90 ile .91 arasında değiştiği görülmektedir.

Madde analizi sonuçlarından anlaşılacağı gibi; ölçekte yer alan üçüncü madde çıkarıldıktan sonra yapılan değerlendirmelere göre, ölçekte yer alan diğer tüm maddelerin, ölçekte bulunması gerektiği, maddelerin her birinin ayrı bir fenomeni ya da özelliği açıkladığı ve ölçekte gereksiz bir madde bulunmadığı belirlenmiştir ($p<.0001$, $F=24.36$).

Soruların likert tipi dereceleme ölçeğine uygun olduğu, yani, toplanabilir özellikte olduğu (Nonadditivity) ve toplam puanlar halinde düşünülebilir olduğu saptanmıştır ($p<.0001$, $F= 46.80$).

Hotelling T^2 Testi ile ölçekte yer alan maddelerin genel aritmetik ortalamasının 3.32 olduğu bulunmuştur. Ölçeğin uygunluğu için yapılan Hotelling $T^2=705.27$, $F=13.19$, $p<.0001$ bulunarak ölçeğin uygun olduğu saptanmıştır. Kısaca, ölçekte yer alan her bir madde farklı bir özelliği ölçmekte ve ölçekte mutlaka bulunması gerektiği belirlenmiştir. Ayrıca, ölçekte gereksiz bir madde bulunmamaktadır. Cronbach Alpha Güvenirlilik Katsayısı yolu ile de ölçeğin tümüne ilişkin güvenirlilik katsayısı bulunmuştur. Hesaplanan Cronbach Alpha Güvenirlilik Katsayısı $r=.91$ 'dir. Bu sonuç, ölçeğin güvenirliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

2.2.3. Ölçeğin Uygulanması, Cevaplandırılması ve Puanlanması

“Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği” ilköğretim okullarının dördüncü ve beşinci sınıflarına devam eden öğrencilerin kendi kendine cevaplayabileceği, uygulanması kolay bir ölçektir. Ölçek, bireysel uygulanabileceği gibi gruplara da uygulanabilir. Ölçeğin başında öğrencilerin anlayabileceği kısa bir açıklama bulunmaktadır. Ölçeğin uygulamasında zaman sınırlaması yoktur.

Ölçeğin cevaplandırılmasında, maddelerin ifade ettiği özelliklerin gösterilme derecesine göre “Hiçbir zaman”, “Bazen”, “Çoğu zaman”, “Her zaman” şıklarından birinin seçilmesi ve işaretlenmesi istenmektedir. Maddelere verilen “Hiçbir zaman” cevabına “1”, “Bazen” cevabına “2”, “Çoğu zaman” cevabına “3” ve “Her zaman” cevabına “4” puan verilmiştir. Öğrencilerin işaretlemiş oldukları şıklara göre, her bir maddenin puan değeri, daha sonra da, tüm maddelerin puanları toplanarak toplam puan (P) elde edilmiştir.

Ölçekten elde edilen toplam puan değerleri en az 39 puan ile en çok 156 puan arasında değişmektedir. Puanın yüksekliği öğrencinin sınıftaki etkinlik düzeyinin yüksek olduğunu, puanın düşüklüğü ise öğrencinin etkinlik düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir.

2.2.4. Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği'ni Kimler

Ne Amaçla Kullanabilir?

“Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği” sınıf öğretmenleri ve okul rehber öğretmenleri tarafından öğrencilerin sınıftaki etkinlik düzeyleri hakkında bilgi edinmek ve onları daha iyi tanımak amacıyla kullanılabilir. Araştırmacılar, öğrencilerin zeka düzeyleri ve kişilik özellikleriyle etkinlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla kullanabilirler. Kısaca, Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Düzeyi Ölçeği, bir çok amaçla değişik kimseler tarafından kullanılabilir bir ölçektir. Ayrıca, ölçek, ilköğretim okullarının tüm sınıflarında kullanılabilir ve sınıf öğretmenleri, sınıflarında bulunan öğrencilerin etkinlik düzeylerini kendi gözlemlerine göre saptayarak ölçeği yanıtlayabilirler. Bunun için, ölçeğin öğretmenler tarafından doldurulabilecek bir formu da geliştirilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde “Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği”nin güvenilirliğine ilişkin bulgular verilmiştir.

3.1. Ölçeğin Güvenirliği

“Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği” üzerinde güvenilirlik çalışması 3 ilköğretim okulunun dördüncü ve beşinci sınıflarında bulunan öğrenciler arasından seçkisiz olarak alınan 129 öğrenciden elde edilen puanlar üzerinde yapılmıştır.

İç Tutarlılık Güvenirliği: Önceden belirtildiği gibi, geliştirilen ölçek likert tipi dörtlü dereceleme ölçeğidir. Bu nedenle, bir iç tutarlılık (homogeneity) ölçüsü olan Alpha Katsayısı kullanılarak ölçeğin güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen Alpha Katsayısı iç tutarlılığı ölçmektedir (Anastasi, 1982: Akt. Voltan–Acar, 1991).

Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.91 bulunmuştur. Elde edilen güvenilirlik katsayısı, oldukça yüksektir. Bu sonuç, ölçeğin güvenle kullanabileceğini göstermektedir.

Test-Tekrar Test Güvenirliği: “Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği” 129 öğrenciye iki hafta ara ile iki kez uygulanmıştır. Test–Tekrar Test Yöntemi sonucunda elde edilen verilere uygulanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Tekniği ile hesaplanan korelasyon katsayısı aynı yönde yüksek bir ilişki olduğunu göstermektedir ($r=.76$, $p<.0001$). Ayrıca, 129 öğrencinin ön–test puanlarıyla son–test puanları, bağımlı örneklem grupları arasındaki farkı ölçen eşleştirilmiş t Testi ile irdelenmiştir.

Tablo 2’de ön-test, son-test dağılımlarının aritmetik ortalaması, standart sapması ve t değeri verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilere Uygulanan Ön-Test Son-Test Puanlarının Aritmetik Ortalaması, Standart Sapması ve t Değeri

	X	Ss	t
Ön-Test	128.72	14.77	1.40*
Son-Test	127.22	18.70	

*p > .05

Tablo 2’de görüldüğü gibi, ön-test puanlarının aritmetik ortalaması 128.72, standart sapması 14.77, son-test puanlarının aritmetik ortalaması 127.22 ve standart sapması ise 18.70’dir. Hesaplanan t değeri ise 1.40 olup .05 düzeyinde anlamlı değildir. Yani ön-test ve son-test puanlarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur. Bu sonuç, ölçeğin amacına uygunluğunu göstermektedir.

3.2. Ölçeğin Geçerliği

Yapı Geçerliği: Ölçeklerin geçerliği iç tutarlık yöntemiyle de yordayabilmektedir. Anastasi (1982: Akt. Voltan-Acar, 1991), iç tutarlılık katsayısı ister alt testlere ister maddelere dayalı olsun, homojenliğin göstergesi olduğu ve ölçeğin homojenlik derecesi de onun yapı geçerliliğinin bir göstergesi olduğunu belirtmiştir. “Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği”nin ölçeğin tümüne ilişkin hesaplanan Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.91 olduğuna göre, ölçeğin yapı geçerliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

Ölçüt-Bağımlı Geçerlik: Ölçek 129 öğrenciye uygulanmış ve bu öğrencileri 4 ve 5 yıldır tanıyan sınıf öğretmenlerinden de öğrencilerin her birinin sınıf içi etkinlik düzeylerini değerlendirmeleri istenmiştir. Bu amaçla öğrencilere uygulanan ölçek, sınıf öğretmenlerine öğrencilerini değerlendirmeleri için de uygulanmıştır. Ancak, öğretmenlere uygulanan ölçeklerde, çocuklara göre oluşturulan maddelerin anlamı bozulmadan bazı değişiklikler yapılmıştır. Örneğin: “Ev ödevlerimi zamanında yaparım.” maddesi “Ev ödevlerini zamanında yapar.” şeklinde hazırlanmıştır. Ölçeğin ölçüt-bağımlı geçerliğini tespit etmek için böyle bir uygulama yapmanın nedeni, geliştirilen ölçek ile ilişkisine bakılabilecek, ilköğretim okullarına devam eden çocukların sınıf içi etkinlik düzeyini ölçecek başka uygun bir ölçek bulunmamasıdır.

Öğrenci ve öğretmenlerin değerlendirmeleri sonucu elde edilen puanlar arasında Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile hesaplanan korelasyon katsayısı $r=.62$ olup ve bu sonuç $.0001$ düzeyinde anlamlıdır. Morgan'a (1977: Akt. Topçu, 1981) göre, geçerlik için hesaplanan korelasyon katsayıları hiçbir zaman güvenilirlikte olduğu kadar yüksek çıkmamaktadır. Eğitim ve psikoloji alanında kullanılan ölçeklerde $.50$ veya $.60$ 'lık bir geçerlik oldukça yeterli sayılabilmektedir. Dolayısıyla, öğrencilerin kendi etkinlik düzeylerini saptama ile öğretmenlerin aynı öğrencilerin etkinlik düzeylerini saptamaları arasındaki $.62$ 'lik korelasyon katsayısı "Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği"nin geçerliğinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Öğrenci ve öğretmen puanlarının aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve t değeri Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrenci ve Öğretmen Puanlarının Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri

	X	ss	t
Öğrenci Puanları	128.72	14.77	8.10*
Öğretmen Puanları	105.71	28.71	

*p < .001

Tablo 3'de görüldüğü gibi, öğrenci puanlarının aritmetik ortalaması 128.72, standart sapması 14.77, öğretmen puanlarının aritmetik ortalaması 105.71, standart sapması ise 28.71'dir. Hesaplanan t değeri 8.10 olup $.001$ düzeyinde anlamlıdır. Yani, öğrenci ve öğretmen puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu beklenen bir sonuçtur. Çünkü öğrenci kendisini sınıfta olduğundan daha fazla aktif göstermek isteyebilir. Buna karşı, sınıf öğretmeni sınıfında bulunan çocukları 4-5 yıldan beri tanıdığından, çocukların sınıf içi aktifliğini ya da etkinliğini değerlendirirken daha yansız ve objektif oldukları düşünülebilir. Hesaplanan t değerinin anlamlı olması, "Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği"nin ayırıcı gücü olduğu söylenebilir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

İki yıldır geliştirilmeye çalışılan "Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği" yapılan madde analizi sonucu 39 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin iç tutarlılığına ilişkin bulgular, iç tutarlık katsayısının yeterli olduğunu göstermektedir. Ölçeğin tümü için hesaplanan Cronbach Alpha Katsayısı .91 olarak bulunmuştur. Madde-Toplam Puan Korelasyonları ise en düşük .17 ile en yüksek .64 olarak saptanmıştır.

Ölçeğin puan değişmezliği ile ilgili olarak Test-Tekrar Test Yöntemi ile iki hafta ara ile hesaplanan korelasyon katsayısı .76 olarak bulunmuştur. Bu değer ($p < .0001$) düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Ölçeğin, ölçüt bağımlı geçerliği için ölçüt olarak alınan sınıf öğretmenlerinin, araştırma kapsamına giren sınıflarındaki çocukların etkinlik düzeylerini değerlendirmeleri ile çocukların kendilerini değerlendirmeleri arasındaki korelasyon .62 olarak bulunmuştur. Bu değer .0001 düzeyinde anlamlıdır.

Sonuç olarak, elde edilen bulgulara göre; geliştirilen “Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği”nin (EK-A) iç tutarlılığı, geçerlik ve güvenilirliğinin oldukça yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Bu sonuç, “Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği”nin sınıf öğretmeni, okul rehber öğretmeni ve araştırmacılar tarafından kullanılabilirliğini göstermektedir. Ayrıca çocukların sınıf içi etkinlik düzeyleriyle öğrenci başarısı, zeka bölümü ve diğer kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler araştırılabilir.

KAYNAKLAR

1. Başar, H. (1998). **Sınıf Yönetimi**, Dördüncü Basım. Ankara.
2. Berberoğlu, G. ve A. Balcı. (1994): “Okula Yönelik Tutum Boyutlarının Belli Değişkenlere Göre İncelenmesi,” **Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi I. Eğitim Bilimleri Kongresi Kitabı**. Adana: 611-621.
3. Cheng, YC. (1994). “Classroom Environment and Student Affective Performance-An Effective Profile,” **Journal of Experimental Education**. 62, 3: 221-239.
4. Comish, R; C. Rader; W. Kritsonis; Daboval, J; C. Northam. (1996). “National Impact-A Classroom Trust Inventory,” **Psychology**. 33, 1: 37-40.
5. Jones, M.G. and T.M. Gerig. (1994). “Silent 6th-Grade Students-Characteristics, Achievement, and Teacher Expectations,” **Elementary School Journal**. 95, 2: 169-182.
6. Küçükahmet, L. (1998). **Eğitim Programları ve Öğretim**. Genişletilmiş Sekizinci Baskı, Ankara.
7. Morgan, C.T. (1981). **Psikolojiye Giriş**. Çeviren: S. Topçu. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 282-309.

8. Öner, N. (1994). **Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
9. Vandegrift, W; Houtveen, T; C. Vermeulen. (1997). “Instructional Climate in Dutch Secondary-Education,” **School Effectiveness and School Improvement**. 8, 4: 449-462.
10. Voltan Acar, N. (1991). “Grup Lideri Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi-Ölçeğin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması,” **Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Dergisi**. 3. 345-350.
11. Waxman, H.C. and SYLK, Huang. (1997). “Classroom Intruction and Learning-Enviroment Differences Between Effective and Ineffective Urban Elementary-Schools for African-American Students,” **Urban Education**. 32, 1: 7-44.

EK-A
ÇOCUKLAR İÇİN SINIF İÇİ ETKİNLİK ÖLÇEĞİ

Adı Soyadı : _____ Tarih: .../.../....
Cinsiyeti : _____
Yaşı : _____
Okulu : _____
Sınıfı : _____

AÇIKLAMA : Aşağıda sınıf içi etkinlikler sırasında öğrencilerin gösterebileceği davranışlar verilmiştir. Her davranış maddesini okuyunuz. Genel olarak, sınıf etkinliklerinde hangi davranışı gösteriyorsanız, o maddenin sağ tarafındaki seçeneklerden sizin için en uygun olanını işaretleyerek belirtiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Genellikle sınıfta hangi davranışı gösterdiğinizi belirten cevabı işaretleyiniz.

	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
1. Derslerimle ilgili deney ve araştırma yaparım.	()	()	()	()
2. Sorumluluk yönüm gelişmiştir, verilen görevi en iyi şekilde yaparım.	()	()	()	()
3. Soru sormaktan çekinmem ve sınıf içi çalışmalarda öğretmenime çok soru sorarım.	()	()	()	()
4. Sorulan sorulara cevap vermek için sürekli parmak kaldırım; hareketlerimle, konuşmamla doğru bildiğimi anlatmaya çalışırım.	()	()	()	()
5. Derste iyi bir dinleyiciyim, öğretmenimi ve konuşan arkadaşlarımı dikkatle dinler, dersi iyi izlerim.	()	()	()	()
6. Çalışmalarımnda planlı, dikkatli ve düzenliyim.	()	()	()	()
7. Ev ödevimi zamanında yaparım.	()	()	()	()
8. Kendime güvenirim ve kendimden emin bir görünümüm vardır.	()	()	()	()
9. Sorunların çözümünde yaratıcı güç ve yeteneklerimi ortaya koyar ve çözüme giderim.	()	()	()	()
10. İlğilerim çok yönlüdür; müzik, tiyatro ve spor gibi sosyal faaliyetlere katılırım.	()	()	()	()
11. Görev almakta istekliyim, verilen görevi severek alırım ve aldığım görevi yerine getiririm.	()	()	()	()
12. Sözcük dağarcığım zengindir; anlatımım akıcı ve etkileyicidir.	()	()	()	()
13. Sınıf veya topluluk önünde duygu ve düşüncelerimi rahat söyler, kendimi rahatlıkla ifade ederim.	()	()	()	()
14. İyi Bir gözlemciyim.	()	()	()	()
15. Günlük olaylarla ilgilenirim, radyo, televizyon ve yazılı basını dikkatle izlerim.	()	()	()	()

16. Derse arkadaşlarımdan daha farklı kaynaklardan daha iyi hazırlanarak gelirim.	☐	☐	☐	☐
17. Öğretmenimle iyi ilişkiler kurmaya çalışırım. Her fırsatta öğretmenime yakın olurum ve öğretmenimin istemediği davranışları yapmamaya çalışırım.	☐	☐	☐	☐
18. Sınıf projelerinde ve grup çalışmalarında görev alırım.	☐	☐	☐	☐
19. Dikkatimi uzun süre derse verebilir, sınıf içi çalışmalara çabuk ve yoğun uyum sağlarım.	☐	☐	☐	☐
20. Öğretmenimin ve arkadaşlarımin yanışını görebilirim.	☐	☐	☐	☐
21. Öğretmenimi dinler ve derse katılırım.	☐	☐	☐	☐
22. İlgi alanım geniştir, çok farklı konularla ilgilenirim.	☐	☐	☐	☐
23. Kendi kendime bağımsız çalışabilirim.	☐	☐	☐	☐
24. Sınıf içi tartışmalara katılır ve bu tartışmalarda değişik görüşleri dile getiririm.	☐	☐	☐	☐
25. Sadece tek bir derste değil, bütün derslerde çalışkan ve başarılıyım.	☐	☐	☐	☐
26. Oyunlara katılırım ve oyun kurallarına daha çok uyarım.	☐	☐	☐	☐
27. Derste öğretmenimi dinler ve dersi iyi izlerim.	☐	☐	☐	☐
28. İlgi duyduğum konularda sevdiğim arkadaşlarımla birlikte çalışırım.	☐	☐	☐	☐
29. Sosyal ve uyumlu bir öğrenciyim.	☐	☐	☐	☐
30. Sevdiğim eğitsel kol çalışmalarında görev alırım.	☐	☐	☐	☐
31. Yaratıcılık yönüm gelişmiştir. Problemlere herkesten farklı bir çözüm bulurum.	☐	☐	☐	☐
32. Beğenilmek ve ödüllendirilmek için yaptığım çalışmaları öğretmenime ve arkadaşlarıma gösteririm.	☐	☐	☐	☐
33. Arkadaşlarımla işbirliği yaparım.	☐	☐	☐	☐
34. Haksızlığa dayanmam, kendimin ve başkalarının haklarını sonuna kadar savunabilirim.	☐	☐	☐	☐
35. Kitap okuma alışkanlığına sahibim, çok kitap okurum.	☐	☐	☐	☐
36. Sorulan sorulara daima doğru cevap vermek için çaba gösteririm.	☐	☐	☐	☐
37. Çabuk ve kolay öğrenirim , fazla tekrar yapmam.	☐	☐	☐	☐
38. Ders araç ve gereçlerimin tam ve düzenli olmasına özen gösteririm.	☐	☐	☐	☐
39. Hareketli ve enerji doluyum, yerimde duramam.	☐	☐	☐	☐

